

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 11, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.3

*I. О. Федуняк,
кандидат економічних наук, ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Т. В. Федуняк,
асистент, ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»*

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ВАЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА З ВРАХУВАННЯМ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ЇЇ ПЕРЕРОБКИ

*I. Feduniak,
candidate of economic sciences SS of NULES of Ukraine
«Berezhany Agrotechnical Institute»
T. Feduniak,
assistant SS of NULES of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute»*

COST-EFFECTIVENESS OF GROSS AGRICULTURAL OUTPUT IN VIEW OF THE MAIN AREAS OF PROCESSING

Стаття присвячена сільському господарству, яке впливає на розвиток інших галузей, що переробляють або споживають його продукцію та забезпечують аграріїв необхідними засобами виробництва, основним показником, який характеризує сільськогосподарську галузь є виробництво валової продукції, яке здійснюється як сільськогосподарськими підприємствами, так і господарствами населення.

Зазначено, що кризові явища позначилися, в першу чергу, на сільськогосподарських підприємствах, які через роздержавлення зменшили обсяги виробництва.

За дослідженнями зроблено висновки, що для забезпечення безперервного постачання населення продуктами харчування необхідно забезпечити найповнішу переробку сільськогосподарської сировини з використанням маловідходних і безвідходних технологій, які зберігають сировину, матеріали та енергетичні ресурси.

В умовах глобалізації ринків і загострення конкуренції все більше уваги необхідно приділяти питанням якості й безпечності агропродовольчої продукції. Успішне вирішення цього питання пов'язане із формуванням національної системи технічного регулювання в сфері продовольства, яке повинне відповідати вимогам, що висуваються до нього міжнародними та європейськими стандартами.

This article is devoted to agriculture, which influences the development of other industries that process or consume its products and provide farmers with necessary means of production, the main indicator that characterizes the agricultural sector is the production of gross output, which is implemented as agricultural enterprises and farms.

It is noted that the crisis impact, primarily on farms that through privatization reduced production volumes.

According to research it was concluded that to ensure uninterrupted supply of food necessary to provide the most comprehensive processing of agricultural raw materials using low-waste and non-waste technologies that conserve raw materials and energy resources.

In the context of globalization of markets and increased competition, more attention should be paid to the quality and safety of agri-food products. The successful resolution of this issue is related to the formation of a national system of technical regulations in the field of food, which must comply with the requirements imposed on it by international and European standards.

Ключові слова: валова продукція, сектор економіки, тваринництво, рослинництво, якість, переробка.

Keywords: gross output, economy, animal, plant, quality, processing.

Постановка проблеми. У кожній державі, в будь-якому суспільстві, сільське господарство є життєво необхідною галуззю народного господарства, оскільки зачіпає інтереси буквально кожної людини. Адже сьогодні понад 80 % фонду споживання формується за рахунок продукції сільського господарства. Тому виробництво її є найпершою умовою існування людства.

Однак для України, яка стала на шлях ринкової економіки, сільське господарство має особливо велике значення, оскільки воно є однією з найбільших галузей народного господарства, тому особливої ваги набуває дослідження сільськогосподарського виробництва та реалізації продукції в основних напрямках, як основи успішного функціонування аграрно-продовольчого ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок у підвищення ефективності діяльності в сільськогосподарських галузях як у теоретичному, так і в практичному плані здійснили такі вчені, як В.Г. Андрійчук, О.А. Бугуцький, В.П. Галушко, С.І. Дем'яненко, Ю.С. Коваленко, І.Г. Кириленко, Є.М. Кирилюк, М.Ю. Коденська, П.М. Макаренко, Л.В. Молдован, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк, О.М. Шпичак, О.В. Шубравська та ін.

Метою статті є дослідження стану функціонування та розвитку виробництва й переробки продукції сільського господарства як передумови ефективного функціонування аграрно-продовольчого ринку України.

Вклад основного матеріалу. Аграрний сектор економіки забезпечує продовольчу безпеку країни, є важливою складовою наповнення бюджету держави, а також займає другу позицію за часткою експорту серед усіх секторів економіки. Сільське господарство впливає на розвиток інших галузей, які переробляють або споживають його продукцію та забезпечують аграріїв необхідними засобами виробництва.

Основним показником, який характеризує сільськогосподарську галузь є виробництво валової продукції, яке на кінець 2013 року становило 252859,0 млн грн

[1].

Виробництво валової продукції сільського господарства здійснюється як в сільськогосподарських підприємствах так і в господарствах населення (рис.1).

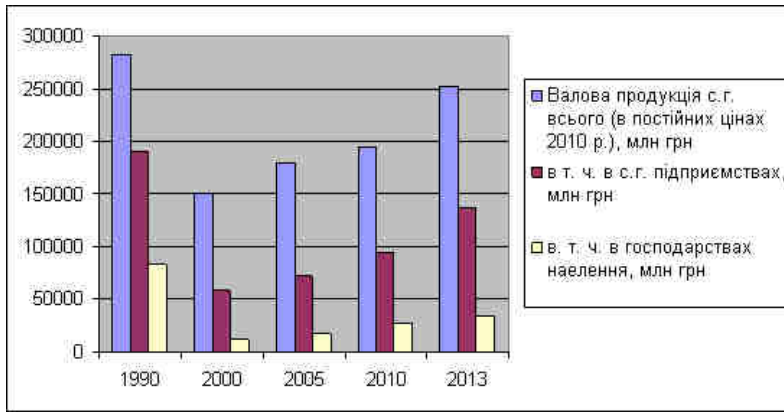

Рис. 1. Динаміка виробництва валової продукції залежно від виду господарств.

Джерело: розраховано на основі даних [1].

До складу вартості валової продукції сільського господарства входить вартість основної, побічної і супутньої продукції рослинництва і тваринництва [2].

Необхідно зазначити, що за роки трансформаційних змін в економіці України до 2000 року спостерігалось постійне зменшення виробництва валової продукції. Із прийняттям нових нормативних актів ситуація в сільськогосподарському виробництві дещо покращилася. Передусім кризові явища позначилися на сільськогосподарських підприємствах, які через роздержавлення зменшили обсяги виробництва протягом перших десяти років приватизації у 4 рази, із подальшим нарощуванням виробництва починаючи з XXI ст. Негативна ситуація у діяльності сільськогосподарських підприємств змусила господарства населення збільшувати обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, як для власного споживання, так і на реалізацію з метою отримання додаткових прибутків. Це зумовило зниження життєвого рівня населення, більший прояв кризових явищ, скорочення експортних поставок [3, с. 7].

Кризові явища негативно позначилися як на галузях рослинництва, так і тваринництва (рис.2).

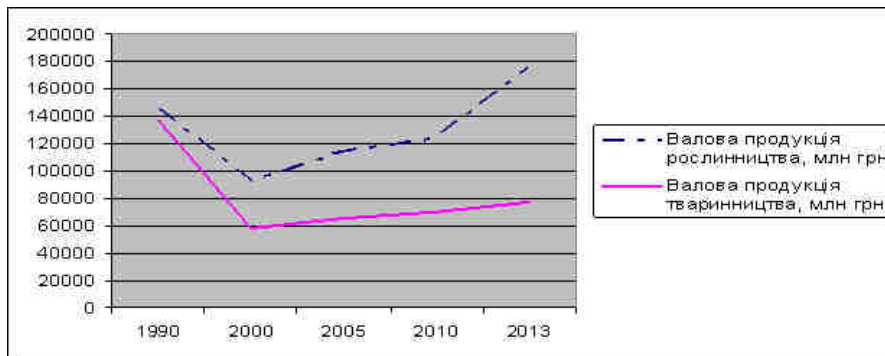

Рис. 2. Структура галузевого виробництва валової сільськогосподарської продукції.

Джерело: розраховано на основі даних [1].

За даними рис. 2 простежуються позитивні зміни в галузі рослинництва та досягнення нею показників рівня 90-х років минулого століття. Гірша ситуація спостерігається у тваринницькій галузі, де виробництво валової продукції у 2010 р. знаходилося на позначці 70,3 млн грн, тобто удвічі нижче порівняно із 1990 р.

Слід зазначити, що сільське господарство перетворилося у прибутковий сектор економіки. Ефективність сільськогосподарського виробництва в різні роки характеризується як негативними, так і позитивними тенденціями. Стримуючим чинником зростання виробництва сільськогосподарської продукції є невисокий рівень платоспроможного попиту більшості населення нашої країни [4, С. 9].

Виробництво продукції за категоріями господарства має певні відмінності (рис. 3).

Виробництво валової продукції рослинництва як в господарствах населення так і в сільськогосподарських підприємствах стрімко зростає, на відміну від виробників продукції тваринництва, де в останніх відбувається незначний ріст тільки в сільськогосподарських підприємствах.

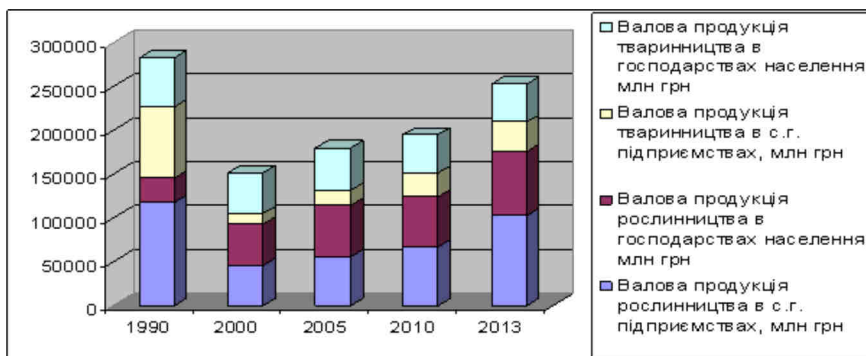

Рис. 3. Виробництво продукції рослинництва та тваринництва за категоріями господарств

Джерело: розраховано на основі даних [1].

Основними виробниками зерна, соняшнику, цукрових буряків є сільськогосподарські підприємства, а картоплі, овочів і фруктів – особисті селянські господарства. Необхідно відмітити, що останніми роками Україна повертає собі імідж житниці Європи. Особистим селянським господарствам також належить домінуюче становище у формуванні пропозиції на ринках молока, яловичини і свинини, а підприємствам – м'яса птиці і яєць. Разом з тим, співвідношення

продукції тваринництва між цими групами змінюється на користь останніх.

Забезпеченість продуктами харчування дає можливість захистити життєдіяльність людини відповідно до рекомендованих норм. Відношення наукових норм до існуючого рівня споживання продуктів на одну особу є першорядним показником продовольчої безпеки [5, с. 75].

Світовий досвід показує, що виробник одержує найбільший ефект тоді, коли реалізує не сировину, а продукти її переробки, кінцеві продукти споживання. Тому високорозвинені країни ніколи не експортують сировину, а мають усі галузі промисловості з комплексної переробки сировини і реалізують кінцевий продукт споживання. Це стосується не лише великих компаній і фірм, а й індивідуальних виробників. У високорозвинених країнах навіть фермери намагаються реалізувати сільськогосподарську продукцію тільки після її первинної переробки і навіть довести її до стадії кінцевого споживання. Для цього вони створюють на кооперативних засадах сферу первинної переробки та зберігання сільськогосподарської продукції: кооперативи з переробки молока, виробництва сиромолочної продукції, кооперативні м'ясопереробні підприємства. Великі фермерські господарства мають власні невеликі сучасні цехи з первинної переробки сільськогосподарської продукції. Цей напрям певною мірою розвивається і у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах. Реалізація ними кінцевого продукту (вироби із м'яса, олія, масло, сири, консерви тощо) дає змогу впливати на реалізаційну ціну продуктів харчування, еквівалентний обмін між містом і селом.

Важливою складовою аграрної політики в Україні на сучасному етапі є створення ринку сільськогосподарської продукції та основної групи продуктів її переробки, тобто забезпечення населення країни повноцінними продуктами харчування (табл.1).

Таблиця 1.
Основні групи продуктів переробки сільськогосподарської продукції

<i>Основні групи продуктів переробки</i>	2011р.	2012р.	2013р.
М'ясо ВРХ (свіже чи охолоджене), тис. т	64	61,8	62,8
М'ясо свиней (свіже чи охолоджене), тис. т	202	190	220
М'ясо свійської птиці (свіже чи охолоджене), т. ти	689	691	778
Олія, тис. т	3177	3804	3403
Молоко, тис. т	890	910	961
Цукор, тис. т	2586	2143	1263
Борошно, тис. т	2596	2605	2542

Необхідно відмітити зростання виробництва м'яса свійської птиці та молока, але значний спад виробництва прослідковується на ринку цукру, адже з 2011 по 2013 рр. відбулося зменшення виробництва цукру майже в 2 рази.

Враховуючи те, що м'ясо- та молокопереробні галузі є стратегічними галузями України, розвиток яких значною мірою визначає продовольчу безпеку та якість харчування населення, важливого значення набуває створення якісного кінцевого продукту, який був би конкурентоспроможним не тільки на внутрішньому, а й на зовнішніх ринках.

У даний час вітчизняний ринок став більш відкритим для продукції з інших країн, в яких вимоги до показників безпеки та якості харчових продуктів є більш жорсткі. Олійно-жирова галузь є однією з базових галузей харчової промисловості України. Її продукція забезпечує не тільки потреби споживчого ринку в таких продуктах як рослинна олія, маргарин, кулінарні жири, майонез, мило, а і потреби інших галузей: хлібопекарної, кондитерської, молочної, плодоовочевої, рибної, хімічної, фармацевтичної, комбікормової і громадського харчування.

Цукрова промисловість зорієнтована переважно на забезпечення потреб внутрішнього ринку, як і виробництво борошна.

Для забезпечення безперервного постачання населення продуктами харчування необхідно забезпечити найповнішу переробку сільськогосподарської сировини з використанням маловідходних і безвідходних технологій, які зберігають сировину, матеріали та енергетичні ресурси.

В умовах глобалізації ринків і загострення конкуренції все більше уваги необхідно приділяти питанням якості й безпечності агропродовольчої продукції. Успішне вирішення цього питання пов'язане із формуванням національної системи технічного регулювання в сфері продовольства, яке повинне відповідати вимогам, що висуваються до нього міжнародними та європейськими стандартами.

Висновки. В умовах ринкового середовища попит стає основним індикатором, що визначає необхідну кількість продукції для ринку. Тобто, на всіх етапах просування продукції від виробника до споживача, необхідний конкретний власник, який забезпечуватиме післязбиральну доробку, а в разі потреби, також зберігання та реалізацію товарної продукції. Це дасть змогу позбутися дрібних посередників, які закуповують продукцію за низькими цінами.

Література.

1. Сільське господарство України за 2013 рік : стат. збірник / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Збарський, В. К. Економіка сільського господарства [Текст] : навч. посіб. / В. К. Збарський, В. Й. Мацибора, А. А. Чалий [та ін.] ; за ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. – К. : Каравелла, 2009. – 264 с.
3. Андрійчук, В. Г. Економіка аграрних підприємств [Текст] : Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
4. Галушко, В. П. Методологічні та практичні аспекти оцінки рівня державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні [Текст] : / В. П. Галушко, А. Д. Діброва, Л. В. Діброва // Економіка АПК. – 2006. – № 3. – С. 3–11.
5. Саблук, П. Т. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери [Текст] : наукова доповідь / [за заг. ред. акад. НААН П. Т. Саблука]. – К. : ННЦ ІАЕ. – 2011. – 342 с.

References.

1. State Statistics Service of Ukraine (2013), Agriculture Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 9 September 2014).
2. Zbarskyj, V.K. Matsybora, V.J. and Chaly A.A. (2009), Ekonomika silskoho hospodarstva [Economy of Agriculture], Karavella, Kyiv, Ukraine.
3. Andriyuchuk, W. G. (2002), *Ekonomika agrarnykh pidpryjemstv* [Economics of agricultural enterprises], 2nd ed, Kyiv, Ukraine.
4. Halushko, V. P. Dibrova, A. D. and Dibrova, L. V. (2006), "Methodological and practical aspects of assessing the level of state support for agricultural producers in Ukraine ", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 3–11.
5. Sabluk, P. T. (2003), *Orhanizatsijno-ekonomichna modernizatsiia ahrarnoi sfery* [Organizational and economic modernization of agrarian sphere], Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 03.11.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"